

Asiantuntijalausunto. E 61/2019 vp Valtioneuvoston selvitys: EU:n komission tiedonanto vihreän kehityksen ohjelmasta (Green Deal), E 62/2019 vp Vihreän siirtymän rahoitus; U 2/2020 vp Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto; Suuri valiokunta ja Valtiovarainvaliokunta

11.3.2020

*Suomen ilmastopaneeli
Markku Ollikainen ja Jyri Seppälä*

Green Dealin ja vihreän siirtymän rahoituksen ja oikeudenmukaisen siirtymän rahaston tarkoitus ja pääpiirteet

EU:n komission tiedonanto vihreän kehityksen ohjelmasta (European Green Deal) 11.12.2019. (COM(2019) 640 final) ja siihen liittyvät rahoitus- ja rahastopakettit tarjoavat komission keskeisen vastauksen siihen, kuinka tehdä EU:sta ensimmäinen ilmastoneutraali maanosa vuoteen 2050 mennessä. Kyseessä on kunniahimoinen toimenpidepaketti, jolla halutaan luoda kestävästä vihreästä siirtymästä taloudellinen ja sosiaalinen mahdollisuus Euroopan kansalaisille ja elinkeinoelämälle.

Edistämällä vihreitä investointeja, kestäviä ratkaisuja ja uutta teollisuutta, Green Dealilla tavoitellaan uutta EU:n kasvun strategiaa, joka on sosiaalisesti oikeudenmukainen ja kestävä. Tiedonannoissa nähdään, että suuren yleisön ja eri sidosryhmien osallistaminen ja sitouttaminen on rakenteellisen muutoksen onnistumisen edellytys. Green Dealia halutaan toteuttaa myös siten, että se toteuttaa yksilöiden ja alueiden näkökulmasta oikeudenmukaisen ja reilun siirtymän vihreään kasvuun.

Kumpikaan tiedonanto ei mene yksityiskohtiin ja se kuvailee vain yleisellä tasolla keskeiset politiikka-alueet sekä hahmottaa suunniteltuja aloitteita ja niiden aikataulua. Green Dealin keskeiset politiikka-alueet ovat

- puhdas (hiilidioksidivapaa) energia (mahdollisuudet vaihtoehtoisille, puhtaille energialähteille)
- kestävä teollisuus (keinot kestävämmälle, ympäristömyönteisemmälle tuotantokierroille)
- uudis- ja korjausrakentaminen (tarve puhtaammalle rakennussektorille)
- kestävä liikkuminen (edistää kestävästi liikkumisen keinoja)
- luonnon monimuotoisuus (toimenpiteet suojella ekosysteemejä)
- kestävä ruoka (keinot luoda kestävämpiä ruokajärjestelmiä)
- saastumisen estäminen (toimenpiteet leikata saastumista nopeasti ja tehokkaasti)
- oikeudenmukainen siirtymä erityisesti kivihiilen, ruskohiilen, turpeen ja liuskeöljyn tuotantoon perustuvilla aloilla
- yksityisten investointien edistäminen suuntaamalla julkisten rahoitusinstrumenttien avulla

Tiedonannoista ilmenee, että Suomi suhtautuu periaatteellisesti varsin myönteisesti Green Dealin ja sitä täydentävien asiakirjojen tavoitteisiin. Suomen kannoista tärkeimpiä ovat vahva tuki vuoden 2050 ilmastoneutraaliustavoitteelle ja vuoden 2030 nykyistä korkeammalle välitavoitteelle (päästövähennys 55%). Monilta muilta osin Suomen kanta on myönteinen mutta varovainen, sillä Green Dealin yksityiskohtaisemmat piirteet selviävät vasta myöhemmin. Suomi esittää ohjelmaan liittyen kaksi varausta. Toinen koskee biotalouden roolia, jonka, osin perustellustikin, katsotaan jäävän liian vähäiseen rooliin ilmastotoimissa. Suomi korostaa tiedonannossaan myös, että jokainen jäsenmaa saisi päättää vapaasti nielunsa käytöstä. Tämä korostus ei ole sopusoinnussa EU:n LULUCF-asetuksen ja EU:n kokonaisnielua koskevan tavoitteen kanssa.

Ilmastopaneelin näkemys

Suomen ilmastopaneeli näkee Green Dealin erinomaisena ja tarpeellisena avauksena. Euroopan on kiireesti tarkistettava ilmastopolitiikkansa 1.5 asteen tavoitteen vaatimalle tasolle. Green Deal vahvistaa uskoa siihen, että EU:n ilmastoneutraaliuden tavoittelussa ollaan tosissaan. Ilmastopaketti luo myös elinkeinoelämälle pitkäjänteisen näkymän tarvittavasta muutoksesta, ja edistää sitä kautta elinkeinoelämän joustavaa rakennemuutosta.

Suomen ilmastopaneeli tukee EU:n komission Green Dealia koskevan tiedonannon kokonaisvaltaista näkemystä ratkottavista politiikka-alueista, tarvittavista keinoista ja mahdollisuuksista mentäessä kohti ilmastoneutraalia EU:ta. Ilmastopaneeli pitää tärkeänä tiedonannon viestiä siitä, että samalla kun vähennetään ilmastopäästöjä, ratkotaan myös monimuotoisuuden vähenemisongelmaa, saastumista sekä luodaan kokonaan uusia mahdollisuuksia teollisuudelle ja kansalaisille.

Muutosvaatimus on valtava ja sitä on mahdotonta tehdä ilman esitetyn tapaista mittavaa tukitoimintaa reilulle siirtymälle. Tulevaisuudessa on tärkeää, että tämä tukipotentiaali pystytään purkamaan toisiaan täydentäviin aloitteisiin. Tämä korostaa sitä, että Green Dealin eri kytkennät EU:n muihin aloitteisiin, kuten Euroopan vihreän kehityksen investointiohjelmaan ja (tiedonanto 14.1.2020 (KOM(2020)) ja tiedonantoon "Vahva sosiaalinen Eurooppa oikeudenmukaisten siirtymien toteuttamiseksi (14.1.2020) osataan tehdä toisiaan vahvistaen.

Suomen ilmastopaneeli näkee, että EU:n Green Deal –paketti tarjoaa Suomelle erinomaisen perustan tavoitella Suomen hiilineutraaliutta vuonna 2035. Hallituksen kaavailema kotimainen ilmastorahasto luo tärkeän sillan Green Dealin ja mahdollistaa myös paremmin EU:n tukitoimien rahojen kotiuttamisen Suomeen.

Ilmastopaneeli suosittaa, että Suomi suhtautuu positiivisesti Green Deal -paketin perusajatuksiin ja hahmotettuun toteuttamisaikatauluun niin että koko EU on hiilineutraali vuoteen 2050 mennessä. Ilmastopaneeli tukee Suomen kantaa, että EU:n tulisi asettaa vuoden 2050 tavoitteen mukaisesti vuodelle 2030 olennaisesti nykyistä korkeampi, 55% päästövähennystavoite.

Ilmastopaneeli korostaa, että tämä vähennys tulee kohdistaa se tiukemman päästökaton muodossa päästökauppasektorille, mikä tarkoittaa käytännössä vuotuisen päästöleikkurin nostamista nykyisestä 2,2 prosentista runsaaseen 5 prosenttiin. Tällä tiukennuksella olisi merkittävä vaikutus päästöoikeuksien hintaan ja päästökaupan ohjaavuuteen. Nykykehityksellä päästökauppa näyttää jäävän 2.3 mrd tonnia ylijäämäiseksi vuoteen 2030 mennessä. Tiukentuva katto eliminoisi tämän ylijäämän. Päästökauppaa tulisi samalla laajentaa kattamaan asuntojen lämmitys.

Ilmastopaneeli korostaa myös, että EU tulisi asettaa selkeät tavoitteet päästöjen vähentämiselle myös vuosille 2040 ja 2050. EU:n tulee myös määrittää ilmastoneutraaliuden edellyttämä koko EU:ta kattava hiilinielujen taso (yhdistelmänä teknologisista ja luonnon nieluista) sekä selvittää, kuinka se turvataan myös nieluja koskevan yhteisen päätöksen kautta.